

Garanties pel dret humà a l'accés a l'aigua potable i el sanejament

El 30 de setembre, el Consell de Drets Humans de Nacions Unides va reconèixer el dret humà a l'accés a l'aigua potable i al sanejament. Lidia Serrano, membre de la Campanya "Aigua de tothom, un dret i no una mercaderia", analitza aquesta resolució.

Antecedents: un dret explícita o implícitament previst a la legislació internacional

El dret humà a l'accés a l'aigua potable i al sanejament (DHAS) es preveia ja a múltiples declaracions i tractats internacionals, com per exemple i, sense ànim de ser exhaustius, al dret internacional humanitari, al Conveni sobre els drets dels infants i al Conveni sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona.

Si bé, fins aleshores, el fonament del mateix havia estat l'Observació General n°15 del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de 2002, on es definia com "el dret de tots a disposar d'aigua suficient, salubre, acceptable, accessible i assequible per a l'ús personal i domèstic" i a serveis de sanejament de bona qualitat i en quantitat suficient, inclòs posteriorment per Catarina d'Albuquerque, Experta Independent sobre la qüestió de les obligacions de drets humans relacionades amb l'accés a l'aigua potable i al sanejament, al seu informe del 2009.

2010: un pas endavant en el reconeixement del DHAS

Aquest any ha estat positiu per aquells moviments que defensem l'aigua com a dret humà, ja que per primer cop a nivell universal s'ha reconegut l'accés a l'aigua potable i al sanejament com a tal. El passat 28 de juny l'Assemblea General (AG), per 142 vots a favor, 22 abstencions i cap vot en contra, va aprovar la Resolució el dret humà a l'aigua i al sanejament, ara legitimada pel Consell de Drets Humans (CDH).

El fet de que s'hagi reconegut explícitament és un pas endavant, ja que obliga a tots els Estats a garantir-lo. En el cas de la resolució de l'AG, sense cap vot en contra, és una legitimació del DHAS per part de tota la comunitat internacional. En cas de la resolució del CDH, ha estat aprovada unànimement pels 47 Estats membres.

El reconeixement d'aquest dret inclou sempre tant l'accés a l'aigua potable com al seu sanejament, tot i que països com Regne Unit, Àustria o Turquia, entre d'altres, s'oposin a incloure el sanejament en la seva formulació.

Dubtes a nivell internacional

Tot i que el DHAS hagi estat reconegut expressament a nivell internacional, cal remarcar alguns aspectes d'aquesta última resolució que no van en la línia del reconeixement de l'accés a l'aigua potable i al sanejament com a dret humà universal.

Abans d'entrar a analitzar el contingut, ja grinyola el títol de la pròpia resolució. Es fa patent aquí, la tensió entre aquells Estats que defensen l'accés a l'aigua potable com a dret humà, i aquells que el consideren únicament com una obligació de garantia dels drets humans derivada de diferents tractats internacionals, posició que actualment té més pes a Nacions Unides.

En aquesta línia, al tercer paràgraf de la resolució s'afirma que el DHAS es deriva del dret a un nivell de vida adequat i està indissolublement associat al dret al més alt nivell possible de salut física i mental, així com al dret a la vida i a la dignitat humana. Es pot considerar aquí que el DHAS no és reconegut com a dret autònom, si no com a dret derivat. Aclarir que aquesta referència és considerada com un recordatori de que l'accés a l'aigua potable i al sanejament és indispensable per a la garantia d'altres drets com la vida, la salut o la garantia d'un nivell de vida adequat. No cal confondre doncs dos aspectes diferents com són el reconeixement del DHAS com a dret autònom i la vinculació del mateix a altres drets, com els previstos a l'art. 11 i 12 del PIDESC, en termes de justiciabilitat, afavorida aquest mateix any amb l'aprovació del Protocol Facultatiu al PIDESC.

Qüestions a nivell nacional

Respecte a la forma d'implementar aquest dret a nivell nacional, la resolució inclou i deixa a la discrecionalitat dels Estats la possibilitat de fer participar a actors no estatals en el subministrament d'aigua potable segura i serveis de sanejament. Sobta que el màxim òrgan de protecció dels drets humans de Nacions Unides deixi la porta oberta als operadors privats i a les transnacionals, la garantia d'aquest dret humà. Això sí, obliga als Estats a assegurar-se de que els proveïdors de serveis no estatals compleixen amb les seves responsabilitats de drets humans, emfatitzant que el fet de delegar en tercers no els eximeix de les seves obligacions de drets humans.

És paradoxal demanar als Estats que vetllin per a que els operadors privats compleixin les seves responsabilitats de drets humans vers l'accés a l'aigua potable i al sanejament, quan els Estats ja d'entrada al delegar aquest servei, saben que aquests fan negoci amb el sector de l'aigua. Essent que la idea de negoci amb la protecció dels drets humans no acaba de cassar, encara que l'Experta Independent, a l'informe d'aquest any on analitzava la participació dels operadors privats en el sector de l'aigua, les seves obligacions de drets humans i les seves responsabilitats, ha recalcat la idea de que existeix una falsa percepció respecte la participació del sector privat en la gestió de l'aigua, en quant que per se sigui considerada inconsistent amb els drets humans.

En aquest sentit, el que critiquem és que la pròpia resolució inclogui el terme d'usuaris, i no de titulars de drets, quan obliga als Estats a elaborar mecanismes eficaços de reclamació per als mateixos en cas de que vegin vulnerat aquest dret, i els obliga a abstenir-se d'obstaculitzar el seu accés als mecanismes nacionals de rendició de comptes. En aquest sentit, que el CDH només es dediqui a mencionar els mecanismes de queixa dels usuaris dels serveis d'accés a l'aigua potable i al sanejament, quan expressa que l'Estat és l'últim garant d'aquest dret és contradictori, o si més no, dona a entendre que ja es pressuposa que no tots els clients tindran garantit aquest dret.

Per últim, fa menció a la forma en què els Estats deuen implementar el DHAS a nivell nacional. Aquests aprovaran lleis, reglaments i polítiques públiques que incloguin instruments

i mecanismes adequats, per aconseguir paulatinament la plena realització de les obligacions de drets humans referents a l'accés a l'aigua potable segura i als serveis de sanejament. S'ha criticat que s'inclogui el mot paulatinament en referència a la realització d'aquest dret, ja que el que fa és graduar l'obligació dels Estats o de la resta d'actors que participen en el sector de l'aigua, en funció de les seves possibilitats. En aquest cas, quan parlem de la garantia de l'accés a l'aigua potable i al sanejament de forma progressiva, sembla que només seria aplicable als actors no estatals, ja que com hem dit abans, els Estats en són sempre i en tot cas els últims garants, a més de que les obligacions establertes a la resolució són de caire immediat.

Pròxima batalla: la forma d'implementació del DHAS

Fins aleshores ens podia preocupar relativament el fet de que no estigués reconegut expressament a nivell universal, ja que cap sector discutia que aquest dret no existís. Així doncs, els operadors privats també han celebrat l'aprovació d'aquestes dues resolucions.

El que ens diferencia als dos moviments, el dels operadors privats i el del moviment per la justícia global de l'aigua, és que l'aigua es consideri un bé comú i un dret humà que s'ha de gestionar públicament, o que el mateix sigui considerat un bé econòmic que es regeix per les lleis del mercat, i conseqüentment pugui ser privatitzat i gestionat pel sector privat.

Com a membres del moviment per la justícia global de l'aigua pensem que la nostra responsabilitat com a ciutadania és exigir als nostres Estats la garantia del DHAS per a tothom, amb independència del nivell monetari i la classe social a la que es pertanyi.

A nivell nacional, primer hem d'exigir la inclusió i el reconeixement explícit del DHAS als nostres ordenaments nacionals, com a dret fonamental i autònom. En aquest cas, la nostra tasca és que aquesta regulació exclouï la possibilitat de que el sector privat participi en la garantia d'aquest dret.

Tot i així, les previsions del DHAS a nivell nacional poden que ja incloguin al sector privat en la seva gestió. En aquest cas, cal recordar a l'Estat que l'aigua és un bé comú de tothom, i que com a tal, deu ser gestionat pel sector públic. La gestió pública de l'aigua no significa que la mateixa sigui gratuïta, si no que en la seva gestió no existeix lucre, ni es segueixen els paràmetres de recuperació dels costos totals del servei. Sobretot cal recordar a partir d'ara, que les persones són titulars del DHAS, i no usuaris, i que l'Estat està obligat a garantir-lo.

Potser que, tot i així, molts Estats optin per cedir aquest servei al sector privat, sota la fórmula dels Partenariats Público-Privats, que no és més que una forma de privatització encoberta del servei de gestió de l'aigua. En aquest cas, cal recordar als Estats que deuen vetllar per la transparència en el procés de planificació i execució en el subministrament de l'aigua potable i serveis de sanejament, i per la participació activa, lliure i autèntica de les comunitats locals afectades i els interessats pertinents. Deuen integrar el paràmetre dels drets humans com a eina d'avaluació del impacte a llarg termini del procés de garantia de prestació del servei. També deuen establir marcs reguladors eficaços per a tots els proveïdors del servei conforme a les obligacions en matèria de drets humans, que permetin a les institucions reguladores públiques ocupar-se de vigilar i fer complir aquesta reglamentació.

A nivell internacional, hem de continuar pressionant als diferents òrgans de Nacions Unides que s'han compromès a garantir el DHAS. Aquesta garantia pot portar-se a terme a diferents nivells, des de reclamar que el DHAS s'inclogui els diferents instruments de protecció dels drets humans aprovats pel CDH, la seva previsió a les resolucions aprovades per l'AG, o inclús la necessitat d'elaborar un tractat internacional sobre el DHAS.